

malířem válečným, oficiálním historiografem parádních vojenských baletů, nýbrž člověkem, jenž měl prožitý vztah k scénám, které maloval, člověkem, jenž myslil a cítil a který, třebaš pochybnými uměleckými prostředky a pathosem dosti často laciným a mělkým, snažil se vyjádřiti svoje přesvědčení. Škoda, že v honbě za senzací znechutil často svoji myšlenku banální, lokálkářskou výmluvností a nedovedl namalovat obraz prostě jako obraz, nýbrž vždy jako ilustraci k nějaké literární nebo „filosofické pravdě“, po každé skoro velmi jarnarečně, nešťastně a nechutně vyslovené. Tyto žurnalistické garnitury, kterými obkládal svoje výtvarné práce a obyčejně tím důkladněji, čím byly vpravdě hubenější, učinily jeho výstavy postrachem všech lidí umělecky citících a dobrého vkusu. Přesto některé, zvláště první práce jeho, měly jakousi, třebaš surovou fugu a jakýsi výtvarný zájem, který později úplně se vytratil: jeho cyklus napoleonský jest jen ilustrací a slabou nudnou a beznervní ilustrací nudných a otřepaných teorií a „pravd“. Náboženské jeho obrazy — možno-li — byly ještě pustší a chudší stejně vnitřním jako uměleckým životem: jejich programový „naturalismus“ byl jen nešťastnou a nechutnou zástěrou, která marně snažila se tuto pustotu a chudobu zakrýt. Jak v jádře hubený a chudý kolorista byl Vereščagin při vši hlučné mise-en-scène (byl žákem pařížského „mistra impotence“ Gérômea a nezapomněl toho nikdy), ukazují i jeho obrazy z Orientu, z Turkestanu a z Indie. — Vereščagin sáhal dosti často také k péru, buď aby zachytil některou vzpomínku ze svého pohnutého života (účastnil se mimo jiné výpravy generála Kaufmanna proti Samerkantu a války rusko-turecké r. 1877), nebo formuloval a dokazoval svoji „naturalistickou“ teorii — ale nepodal tu obyčejně více než slušnější žurnalistický článek.

Prohlášení

K brožurě „Kruhem českých spisovatelů“ vydané „Národní divadlo a české drama“ nadepsané, prohlašuji, že nesouhlasím ve všem s její stylisací a argumentací; svoji kritiku i brožury i věci dnešní divadelní správy podám v příštím čísle „Volných směrů“.

Národní divadlo a české drama

Diskuse

Na dalekém venkově opožděně zviřím, že v minulém čísle „Zvonu“ otisknul p. Jaroslav Kvapil úryvkovité listy, jež jsem mu poslal v diskusi, kterou navázal se mnou o brožurě „Národní divadlo a české drama“. Nechci zde kritizovat, bylo-li takové jednání nutným a hlavně bylo-li taktickým. Nechci kritizovat proto, poněvadž znamenalo by to *zmalicherňovali znova a znova věc*, která topí se již od počátku v malichernosti a jalovosti naší novinové diskuse; poněvadž znamenalo by to *odvá-*

děti pozornost od jejího principového a ideového jádra a dusiti je vedlejším a více méně nepodstatným.

Mně jde v celé záležitosti jen a jen o věc, o princip literární ethiky, který se tu projevil, a jen pro ni — poněvadž v podání p. Kvapilově trpí osvětlením jednostranným — podotýkám zde:

a) Pan Kvapil *neměl vytečkovati* v mých listech místa, kde napovídám svoji nespokojenost s dnešní správou a slibuju její kritiku. Když citovat, tedy cele a úplně citovat — a jinak necitovat. To platí zvláště o listech.

b) Pan Kvapil měl také uveřejniti listy, *jež psal on mně*. Korespondence je cosi vzájemného a nedá se jí rozuměti bez obou partnerů. Zde bylo by to zvláště proto důležité, že by bylo patrné, *jak p. Kvapil souhlasil s principem kritiky v brožurě podané*, ano, doslova, *byl hotov podepsati v ní mnohé a mnohé*. Potom vypadala by věc jinak. Bylo by pak i patrné, že odpůrci tak loyálnímu lze leccos koncedovat.

c) Tím nechci nijak zатуšovati fakt, že pánové z „Kruhu“ *při podpisovací akci nevedli si korektně*. Řekl jsem jim *to tváří v tvář* a řekl jsem jim také o listech, jež jsem psal p. Kvapilovi. Již to, že vedle mne jsou potíže ještě s podpisem p. Karáskovým z Lvovic, ukazuje, že se akce vedla příliš — řekněme česky — „po soušedsku“.

Ale to všecko jsou, opakuju, věci osobní a formální, které dusí jen a zatemňují literární a umělecké jádro sporu. To musí se z nich vysvobodit. Jádro literární kritiky a literární ethiky, *dobrá inspirace*, snad jen špatně, slabě a nedostatečně vajádná v brožurce.

A o to pokouším se ve svém článku *Divadlo a literární ethika i kultura*, který jsem již napsal a jenž bude co nejdříve vytištěn ve „Volných směrech“.

Kdo stojí o moji *myšlenku*, odložť tedy svůj soud až do chvíle, kdy vyjde článek slibovaný.

A do té chvíle alespoň mohly by také ztichnout snad malicherné tahanice o pouhé moje *jméno*.

Strpení, šlechtné panstvo, strpení!

V Bystřici p. H. 11. července 1904

Národní divadlo a české drama

Diskuse

Vážený pane redaktore,
lituju, že musím Vás obtěžovat prosbou za uveřejnění těchto řádek — ale není zbyti: z narážek v posledním čísle Vašeho týdeníku dovidám se, že se na mne činí útoky, jako bych nevedl si ve věci brožurové korektně. Zejména dovidám se odtud, že oprávněnost podpisu mého na brožurě hájí výbor „Kruhu“ zaslánem, z něhož citujete výtah. Slavný výbor „Kruhu“ a speciálně p. Sezima neuznal za dobré, poslati mně tento projev, ačkoliv ví, kde se zdržuju, zrovna jako neuznal za dobré,

poslati mně své zasláno v „Radikálních listech“¹, o němž se dovidám pouze z nářáky v článku p. Dykově. Toto kořistění z okolnosti, že nejsem v Praze a nemohu sledovat listy à la „Zvon“ nebo „Radikální“, jest všechno jiné, jen ne kolegiální a charakterní.

Nevím tedy přesně, z čeho mne obžalávají pánové z „Kruhu“, a odpovídám tedy jen na to, čeho se dočítám nebo dohaduju z Vašeho listu.

1. Není jen tak zřehla pravda, že dal jsem p. Sezimovi mandát, aby mne podepsal. Dal jsem mu nanejvýš mandát a) *obmezený* a b) *podmíněný*. Obmezený, neboť jsem vyloučil ze svého konsensu *některé osobní aféry*, jichž, řekl jsem p. Sezimovi, neznám a jichž jsem nesledoval. Podmíněný: to jest p. Sezima směl mne podepsat jen tehdy, když budou respektovány *všecky* mé námitky a výtky — a ty, opakuju, *respektovány nebyly*, třebaš to tvrdil výbor „Kruhu“.

2. Pak na příklad — abych uvedl jen okolnost nejzávažnější — řekl jsem několikrát p. Sezimovi, že jak věci dnes stojí, tento útok na dnešní správu bude vykládán ve prospěch správy staré a tomu *jsem nechtěl*. Řekl jsem mu výslovně, že *dnešní správu nepokládám za horší staré*, a žádal jsem, aby to bylo takto v brožuře napsáno — ovšem marně. Žádal jsem výslovně, aby se konstatovalo, že nevystupujeme pro správu starou, pro její restauraci — p. Sezima to slíbil, ale v brožurce toho není. A k tomu vztahuje se místo z mého listu p. Kvapilovi, že nechci „zoldněřovat v tlupě, která jest nevím v čí službách“. Chtěl jsem mít brožuru *čistě nestrannou*, brožuru, která *se dovedla uchránit vši politiky*, brožuru pouhé a ryzí literární a umělecké kritiky.

3. Pan V. Dyk klame se, míní-li, že mám mnoho vysvětlovat. Nikoli: má-li kdo co vysvětlovat, jest to jen výbor „Kruhu“ nebo subtilní diplomat p. Sezima. Lituju také, že p. V. Dyk mohl napsat, že 24. května „bavil jsem se familiárně s výborem „Kruhu“ a ujišťoval jej svými sympatiemi“, — lituju toho proto, že musím pochybovat odtud, řeknu zatím jen, o pozorovatelské vloze p. Dykově. Nikoliv, nejen že jsem se nebavil ani „familiárně“, ani obřadně — já ani „neujišťoval“ nikoho a ničím. Na schůzi 24. května přišel jsem pozván a uveden p. Sezimou smluvit *restringující formulí*, kterou měl uveřejnit výbor „Kruhu“. A při té příležitosti řekl jsem pánům leccos, co nebylo holdem. Tam řekl jsem také mimo jiné, že jsem neočekával, že budu podepsán na brožuře, a že když mne žádal p. Kvapil rekomandovaným listem o vysvětlení passu, který jsem vůbec neznal, jsem podpis svůj na brožuře popřel. Tam řekl jsem dále pánům, že nejednali korektně, a pp. *Kam-*

1 - Zde nemohu zatajit své podivení, jak slušný literát může užívatí „Radikálních listů“ jako tribuny — těch „Radikálních listů“, jichž literární rubrika jest tak pode vši možnou úrovní, a v nichž všechno, co se píše o literatuře a literárním umění a speciálně o naší moderní literatuře, jest tak žalostně tupé a beznervní. Patrně došly „Radikální listy“ cti jen proto, že se rozešly s p. drem Rašínem. Ale to jest ta stará negativní diplomacie, která se mně nelíbí a již, vidím nerad, užívají trochu příliš pánové z „Kruhu“: „Ty jsi nepřitelem mého nepřitele — ergo mým přítelem.“ To je slabá logika a ještě slabší ethika: v ní je dobrá polovice vši dnešní naší veřejné bdy. S tak rudimentární logikou a etikou musí nejprve zlomit naše mladá generace, máme-li vybědnout z dnešní bdy a malosti.

per a Jelínek to uznali — a já čekám dnes od jich čestnosti, že mně potvrdí pravdu všeho toho, co píše v tomto odstavi.

4. Pánové nezdrželi mně daného slova v čemsi jiném než co dnes akcentují. Ujednali jsme 24. května, že výbor „Kruhu“ výslovně a doslovně prohlásí, že *jsem nesouhlasil se stylisací a argumentací některých míst* — a toho pánové neučinili. Pan Kamper výslovně slíbil, že místo to stylisuje, jak jsem žádal v listě, který jsem mu týž den poslal — a nesplnil toho. O to jde a ne o místo, kde vytiskl „Čas“ jich projev.

Nevěřil jsem posud, že jest třeba protokolu při schůzkách literátů — zítra uvěřím snad, že jest třeba bráti s sebou zdokonalený fonograf.

V Bystřici p. H. 17. 7. 1904

Postskriptum

Den po napsání hořejších vět byl jsem náhodou upozorněn na věřejší (nedělní) „Českou politiku“ (běda, třikrát bědal budu snad nucen od nynějška čísti i tento orgán literární diskuse?), kde řada pánů, spolupodepsaných na brožuře, žádá mne za vysvětlení domnělého podezření, které spatřují ve slovech z listu mého p. Kvapilovi: „nechci zoldněřovat v tlupě, jež jest nevím v čí službě“.

Nejsem, přesně vzato, dlužen nikomu z podepsaných vysvětlení, poněvadž se s největší většinou z nich *ani osobně neznám, ani se s nimi nestýkám a nejsem k nim vázán žádnou kolegiálníou*, a těm několika pánům, jimž bych je snad byl dlužen (pp. Kamprovi, Jelínkovi, Sezimovi) *jest věc nade vše jasná*, neboť jim vysvětlil jsem vše již 24. května na schůzce naší: *tehdy oznámil jsem otevřeně, že jsem poslal v prvním pobouření nad beztaktostí výboru „Kruhu“ list p. Kvapilovi, kde popírám oprávněnost svého podpisu na brožuře a zřikám se ostatních spolupodepsaných*.

Ale pro toho, kdo by chtěl nahlédnout do malicherností literární naší kuchyně, vykládám trochu širě genesi svojí aféry:

a) Pan Sezima vyjednával se mnou několik dní o podepsání brožury neúnavně a bezoddyšně. (Mám list jeho, kde mimo jiné mluví o tom, jak mu „spiklenci uložili získati můj podpis *stůj co stůj*“ — a p. Sezima se opravdu tužil.) Debatovalo se sem tam, a konečný můj dojem ze všech těch hovorů byl, že mne p. Sezima pustil z klepet — že upustil od mého podpisu. Nestaral jsem se proto již dále o osudy brožury, když tu v neděli 22. května ráno obdržím rekom. list p. Kvapilův se žádostí, abych mu vysvětlil jakési obvinění na 16. stránce brožury — *obvinění, o němž jsem vůbec nevěděl, že bude v brožuře, jež mně vůbec p. Sezima nečetl!*

Byl jsem udiven i pohněván a v hněvu tom napsal jsem list p. Kvapilovi (první), jehož tenor byl ten, že sice nesouhlasím s dnešním vedením divadla, že však kritiku jeho napíšu ve zvláštním článku (jak jsem slíbil i p. Sezimovi) a že nechci vystupovati kolektivně ve společnosti, jejíž cíle jsou mně cizí. (Současně napsal jsem listy i pp. Kamprovi a Sezimovi, kde jsem jim vytykal jich neloyální jednání.)

Každé dítě ví, že slova „žoldnéřovat v tlupě, která je nevím v čí službě“ jsou ne *podzřením z úplnosti*, nýbrž jen *výrazem nechuti k společnosti*, s níž nemám právě mnoho společného.

Já narážel tu speciálně na to, co vyložil jsem výše sub 2): *chtěl jsem mítí výslovně v brožurě vyloženo, že nechceme restaurovat starou správu, poněvadž ji nepokládáme za lepší správy nynější* — a v tom byl jsem oklamán, jak jsem vyložil. Nevínil jsem nikoho z podepsaných, že vědomě stojí ve službách něčích, *De facto* však, jak věci stojí, v městě, kde jest jen dvojí družstvo, bojují podepsaní — ať tomu chtějí, nebo nechťejí — pro družstvo staré — a proti tomu jsem se ohradil hořejšími slovy a *jistě nejpnější právem!* Bylo mně slíbeno, že restriktce tohoto smyslu výslovně bude pojatá do brožury — a pak pojata nebyla!

b) Druhý den nato navštívil mne p. Sezima a vykládal mně, že se domníval mítí právo mne podepsati, a současně i p. Kamper žádal mne v listě za smírné rozřešení tohoto trapného nedorozumění. Přistoupil jsem na to a dohodl se s pány týž den večer (24.) na restringujícím dodatku, jak jsem jej citoval výše sub 4. Panu Kvapilovi oznámil jsem týž den (*list druhý*), že jde pouze o nedorozumění a že poměr můj k brožurě vyjasní zvláštním projevem p. Kamper.

c) *Ale slíbený projev nevycházet!* Nevyšel 26., nevyšel 27. a mně bylo i trapněji a trapněji: ocital jsem se vůči p. Kvapilovi v postavení nepoctivce a klamače. Nakonec přinesl jej „Čas“ 28. tuším — *ale ne tak, jak byl smluven a jak byl avisován mnou p. Kvapilovi!* A p. Kvapil buď neviděl, nebo nechtěl ho vidět ani 28. a urgoval mne znova! I nezbývalo než poslati mu list (*řeklí*) a přiznati se, že jsem velmi nemile dojat tímto nedostatkem loyálnosti p. Kamprovy, a slíbiti mu, že sám vymezím svůj poměr k brožurce, což jsem i splnil ve „Volných směrech“. Tím dokončil jsem bludný zpěv o stycích svých s „Kruhem“ a jeho representanty.

Každý slušný člověk vidí z toho, že pánové z „Kruhu“, speciálně p. Sezima a p. Kamper, zavinili svojí neúctou k cizímu názoru, svojí neloyálností ke mně, vítězství p. Kvapilovo — byť jen, opakuju, vítězství *chvilkové a ryze formální*.

I kdyby byl jen p. Kamper stál v slově a splnil *přesně a ihned*, co slíbil, mohla býti tato zbraň vyražena p. Kvapilovi z rukou a celému osobnímu zmaličernění mohlo býti zabráněno!

Stojím-li o něčí podpis tak, jako stáli pánové z „Kruhu“ o podpis můj, musím respektovati odchylky a restriktce tohoto člověka a neznásilňovat jej malichernými machinacemi a diplomatickým chytráctvím. To je první, nejprostší a samozřejmý příkaz literární ethiky i literárního taktu!

Já kryl „Kruh“ dlouho — pokud jsem mohl —, poněvadž jsem nechtěl poškozovati akci, s jejímž principem literárně a umělecky kritickým souhlasím.

Dnes slušelo se pánům přiznati se ke svojí chybě a nemožiti a nestupňovati jí nepěkným a beztaktním štváním proti mně, kterým nezakryjí svých chyb. Tolik prozatím.

V Bystřici p. H. 18. 7. 1904

Vážený pane redaktore,

kdosi přinesl mně poslední Váš feuilleton o literárních mravech a nemravech a upozornil mne na větu: „Co říci o váženém literárním essayistovi, jenž několikráté přepracuje svoji essay, aby nikde nenarazil?“

Nevím, na koho zde narážíte: pražský literární život jest mysteriosní kapka špíny, plná mikroskopických světů, a pamatuju se již před lety, že po prázdninách, když jsem byl měsíc nebo dva mimo Prahu, nerozuměl jsem ani večerním hovorem na Ferdinandově lůždě, ani poslednímu číslu třebaš „Švandy Dudáka“.

A vím, že i dnes koluje o mně kopa klepů, z nichž nedovím se — chvála bohu — ani polovičku. Jinak musil bych si vydržovat zvláštního agenta. Jest ovšem otázka, mohl-li bych pak ještě psát a myslet a nezalk-li bych se hnusem. Praha jest stále, a dnes více než včera, onen Šafaříkův „slovanský Kocúrkov“: kdo v ní chce žít a myslet, musí si připnout na duši krunýř opovržení a lhostejnosti a odkrojit se trojí hradbou od onoho moře tlachu, špíny a citové sprostoty.

Ale k věci: miníte-li oním essayistou *mne* a onou essayí článek můj „Divadlo a literární ethika i kultura“ — vězte, prosím, že jest to *hrubý a sprostý klep*, ať ho šíří kdokolí. A nota bene *klep nejapný*: bude usvědčen ze lži, jakmile článek můj vyjde.

Článek dal před několika dny do tisku přítel Štenc, a zakrátko bude zřejmo, že *nevyhýbám se v něm nikomu a ničemu* — naopak útočím i na vlivné osoby, které by byl každý opatrník nechal na pokoji. Vyšetřuju v něm všechny činitele — špatné myšlenky, instituce, osoby —, které zavinily dnešní náš kulturně-umělecký úpadek, a jmenuju každou věc jejím jménem.

Říkám tu, jako jsem říkal vždy, *svoji* myšlenku, a *celou* svoji myšlenku.

Přepracovával-li jsem co v životě, byly to jen věty, které neřekly naponejprv moji myšlenku dost plně, čistě a charakterně.

V Bystřici p. H. 27. 7. 1904

Zasláno

Básník a spolkař čili trochu mikroskopické hledání pravdy

Veliký a jediný český logik a myslitel, p. V. Dyk, uhání mne zle v posledním (37.) „Přehledě“: protimluvy, nedostatek paměti, lži, perfidnost atd. Žertovné, což? Ale laciněji p. Dyk již nepracuje. Musíme se tedy obtěžovat výkladem. Nebude příjemný — ale „což je povinností uraženého býti příjemným?“ ptá se Molière.

1. Pan Dyk míní, že jsem dal p. Sezimovi mandát k podpisu a *současně* prý jsem znetil vydavatelstvo brožury v listě p. Kvapilovi. — *Lež*, p. Dyku, lež!

Pan Sezima byl u mne naposledy asi týden před vydáním brožury — a p. Kvapilovi psal jsem 22. května. Uplynulo tedy *nejméně* 7 dní mezi dnem domnělého mandátu a dnem listu. Sedm dní — tomu říká p. Dyk „současné“!